

вирощування без інокуляції насіння. Так, найбільш сприятливі умови для формування високих врожаїв на рівні 5,0 т/га сорту Царевич та 4,4 т/га сорту Девіз забезпечувала інокуляція насіння, удобрення та сортовий потенціал культури. Результати досліджень засвідчили суттєву перевагу підживлення азотно-фосфорними добривами $N_{10}P_{10}$ за стадіями росту і розвитку рослин гороху на фоні внесення повного мінерального добрива в нормі $N_{30}P_{60}K_{60}$. На даному варіанті досліду середня врожайність сорту Девіз становила 3,56 т/га без інокуляції та 4,40 т/га за інокуляції сумісно з біофунгіцидом. Вищу врожайність – 4,13–4,99 т/га залежно від інокуляції насіння, сорт Царевич формував за внесення мінеральних добрив в нормі $N_{30}P_{90}K_{90}$ до сівби, тоді як у варіантах досліду з підживленням врожайність знижувалася.

УДК 631.52:635.42

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ СОРТУ МАНГОЛЬДУ (БУРЯКУ ЛИСТКОВОГО) КОБЗАР

О.В. Позняк

Дослідна станція «Маяк» Інституту овочівництва і багаторічності НААН

Мангольд (буряк листовий) (*Beta vulgaris* L. var. *cicla* L. (Ulrich) - цінна овочева культура, яка на сьогодні мало поширена в Україні. Проте цей вид буряку заслуговує на більшу увагу з боку вітчизняних овочівників, адже його вирощування і використання значно збагатить асортимент вітамінної продукції.

Листки і черешки мангольду багаті білком, цукрами, мінеральними солями, вітамінами, зокрема каротином. Листки споживають свіжими і відвареними, а черешки лише відвареними; коренеплоди зазвичай здерев'янілі, грубі за структурою, тому у їжу не використовуються. Листки і черешки тушкують, смажать, як цвітну капусту. З них готують салати, супи, борщ, закуски, другі страви, додають до бутербродів. Про запас продукцію солять і маринують. Сорти з дуже гофрованими листками більш декоративні, але вважаються менш технологічними, оскільки їх важче відмити від можливого забруднення ґрунтом.

Споживання мангольду корисне при діабеті і нирково-кам'яній хворобі. Систематичне вживання у їжу позитивно впливає на діяльність лімфатичної системи, сприяє росту дітей, кровотворенню, підвищує стійкість організму перед простудними захворюваннями, поліпшує засвоєння їжі. Листковий буряк рекомендується для профілактики променевої хвороби. Коренеплоди мангольду добре піддаються вигонці і на світлі, і без доступу останнього (отримуть «спаржеву» продукцію – відбілені черешки та недорозвинуті відбілені листки).

Сортимент даного виду буряку в Україні не достатній. Так, у Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні, донедавна був внесений лише один сорт мангольду – Зимній (оригіналь – Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України), який зареєстрований ще в 1991

році. У 2014 р. зареєстровано другий сорт – іноземної селекції - Чарлі (заявник – Рійк Цваан Заадтеелт ен Заахандел Б.В., Нідерланди). Отже, робота по створенню сорту мангольду в сучасних умовах є актуальною, оскільки забезпечує збагачення сортових ресурсів даного виду саме вітчизняними розробками.

Селекційну роботу проводили на дослідному полі Дослідної станції «Маяк» ІОБ НААН в селі Бакланово Ніжинського району Чернігівської області відповідно до загальноприйнятих методичних рекомендацій з урахуванням біологічних особливостей виду. Оцінку морфологічних ознак проводили за Методикою експертизи на відмітність, однорідність та стабільність (ВОС-тест).

Особливістю методичних підходів у процесі створення сорту мангольду (буряку листового) є те, що нами використано метод індивідуально-родинного добору (протягом 7 поколінь) із гібридної популяції, одержаної від вільного перезапилення (полікросу) сорту мангольду Рубі Ред із трьома сортами буряку столового (Дій, Бордо 237 та Зміна) за такими показниками: висока стабільна за роками урожайність зеленої маси; листкова пластинка з антоціаном; округлий порівняно великий коренеплід, який вирізняється високою лежкістю в період зберігання маточників і забезпечує придатність до використання пучкової продукції разом з коренеплодом; здатність листків до відростання після зрізування; стійкість до біотичних та абіотичних факторів навколишнього середовища; стійкість до утворення квітконосних пагонів у перший рік вегетації; висока насіннева продуктивність.

Одержаний на ДС «Маяк» ІОБ НААН сорт мангольду Кобзар за результатами науково-технічної експертизи у експертних закладах системи сортовипробування внесений до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні, з 2015 року.

Урожайність листків нового сорту 50 т/га, маса листків і черешків з однієї рослини 750 г. Період від масових сходів до першого збирання продукції 50 діб. Результати біохімічного аналізу листків: вміст сухої речовини 11,31%, загального цукру 1,01%, аскорбінової кислоти 6,94 мг/100 г, нітратів 622 мг/кг (при гранично допустимій концентрації 2000 мг/кг).

Морфолого-ідентифікаційні ознаки та біометричні показники сорту Кобзар. Загальний вид рослини в період повного вегетативного розвитку поданий на рисунку. Сіянець з наявним антоціановим забарвленням помірної інтенсивності. Висота рослини в період повного вегетаційного розвитку 60-62 см. Положення листків напівпряме. Кількість листків 18-22 шт. Довжина листової пластинки 32-36 см, ширина 20-22 см; довжина черешка 25-30 см, ширина черешка 2,2-2,5 см. За інтенсивністю зеленого забарвлення листкова пластинка темна, з помірним антоціановим забарвленням; інтенсивність антоціанового забарвлення листової пластинки в період від часу, коли рослина досягла максимальної висоти, до повного завершення вегетації стає більш сильною (насиченою). Вигин краю листової пластинки помірний, глясுவатість – сильна, пухирчатість – помірна. Вигин верхнього боку черешка

у поперечному перерізі помірний. Забарвлення черешка рожеве. Діаметр маточного коренеплоду 9-11 см. Сорт стійкий до стеблуння у перший рік вирощування.

Сорт мангольду (буряку листового) Кобзар рекомендований для впровадження в агроформуваннях усіх форм власності і господарювання та у приватному секторі в зонах Лісостепу і Полісся України у відкритому і закритому (вигонка зеленої маси із коренеплодів у несезонний період) ґрунті.

УДК 632:635.21

СЕЛЕКЦІЯ СОРТОЗРАЗКІВ КАРТОПЛІ НА СТІЙКІСТЬ ПРОТИ МОКРОЇ ГНИЛІ

В. М. Положенець¹, Л. В. Немерицька², І. А. Журавська²

¹ – Національний університет біоресурсів і природокористування України,

² – Житомирський національний агроекологічний університет

Для забезпечення селекції картоплі на стійкість проти мокрої гнилі необхідно вирішити завдання з оцінювання можливості одержання резистентних форм за допомогою різних типів схрещування високоврожайних сортів зі стійкими до цього патогену формами.

Упродовж 2014–2016 рр. нами було проведено випробування і оцінювання на стійкість проти мокрої гнилі серед 230 сортозразків картоплі різного походження, а також схрещування гібридів.

Випробування й оцінювання проводили лабораторним методом, заражаючи цілі бульби вірулентними штамми збудників *Pect. carotovorum subsp. carotovorum* і *Pect. carotovorum subsp. atrosepticum* медичним шприцем та витримуючи їх в інкубаційній камері. Облік ураження та оцінку стійкості проти мокрої гнилі здійснювали за дев'ятибальною шкалою (бал 1 – максимальна ступінь ураження при низькій стійкості, бал 9 – мінімальне ураження при високій ступені стійкості). З покоління кожної комбінації схрещування на стійкість проти мокрої гнилі аналізували не менше 100 генотипів.

Нашими дослідженнями встановлено, що відносно стійкі гібриди можна одержати лише тоді, коли до гібридизації залучаються батьківські форми з високим рівнем стійкості. Стійкість гібридного покоління проти мокрої гнилі зростала тоді, коли обидві батьківські форми були стійкими проти неї.

Так, при схрещуванні двох відносно стійких проти мокрої гнилі сортів картоплі Партнер та Струмок, ступінь стійкості яких при штучному зараженні збудником становив 7 балів, гібридне покоління мало середню стійкість 5,7 балів, в тому числі 35 % гібридів мали стійкість 7 балів.

При схрещуванні відносно стійкого сорту Вимір з нестійким гібридом 40-4с/72 середня стійкість гібридного покоління проти мокрої гнилі становила 5,7 балів і лише 11 % гібридів мали стійкість до неї 7 балів.